

Föräldrar som förmyndare

Allmänt om förmyndare för barn under 18 år

Det vanliga är att föräldrar är vårdnadshavare för sina barn och ansvarar för barnens personliga förhållanden. Vårdnadshavaren ska se till att barnets behov av omvårdnad, trygghet och god uppfostran blir tillgodosett.

Vårdnadshavaren är normalt sett även förmyndare. Som förmyndare ska man förvalta barnets tillgångar och företräda barnet i ekonomiska angelägenheter.

Vem kan företräda barnet?

- ❖ Vid gemensam vårdnad bestämmer föräldrarna gemensamt över hur barnets tillgångar ska placeras eller användas
- ❖ En ensam förälder kan endast företräda barnet om fullmakt finns från den andra föräldern.
- ❖ En förälder som är ensam vårdnadshavare företräder barnet ensam.
- ❖ En eller flera medförmyndare kan företräda barnet när en förälder inte ensam kan företräda barnet på ett lämpligt sätt.
- ❖ Är föräldrarna skilda står barnet normalt under gemensam vårdnad av båda föräldrarna även om det döms till äktenskapsskillnad mellan dem.

Fri föräldraförvaltning

Det huvudsakliga ansvaret för barnets tillgångar ligger på förmyndarna, så kallad fri föräldraförvaltning. Förmyndarna behöver alltså inte redovisa barnets tillgångar till överförmyndaren om barnet äger tillgångar motsvarande ett belopp understigande åtta prisbasbelopp.

Men begreppet ”fri” menas inte att föräldrarna kan hantera barnets tillgångar hur som helst. Enligt föräldrabalken gäller följande för alla föräldrar/förmyndare.

- ❖ Att omsorgsfullt uppfylla sina skyldigheter och alltid handla på det sätt som bäst gagnar barnet.
- ❖ Föräldrar ska betala för barnets dagliga behov (föräldrars försörjningsplikt) men i det fallet barnet har egna tillgångar kan föräldrarna ibland använda dessa för att köpa exempelvis dator eller moped till barnet.
- ❖ Föräldrar får inte använda barnets pengar för att förbättra hela familjens ekonomi.
- ❖ Att förvara barnets tillgångar särskilt och inte blanda samman dessa med egen eller annans, t ex syskons egendom.
- ❖ Att om barnet fyllt 16 år, tillfråga barnet i viktiga frågor.
- ❖ Att på begäran från överförmyndaren lämna de upplysningar som efterfrågas om barnets egendom.

Kontrollerad förvaltning

Överförmyndaren är en kommunal tillsynsmyndighet som har i uppdrag att bland annat skydda barnet från att lida ekonomisk skada och se till att det är just barnet som får nytta av sina tillgångar. Det handlar alltså om en trygghet för barnet. Reglerna om överförmyndarens tillsyn över föräldrar finns i föräldrabalkens 13 kapitel. Tillsynen utövas i de fall då;

- ❖ Barnet äger tillgångar motsvarande åtta prisbasbelopp eller mer.
- ❖ Barnet äger fast egendom, nyttjanderätt till fast egendom eller del av fast egendom eller
- ❖ Barnet äger tillgångar som står under föräldrars förvaltning med villkor om överförmyndarkontroll, s k särskild överförmyndarkontroll. Villkoret kan ges i samband med testamente, arv, gåva eller genom förmånstagarförordnade vid försäkring med anledning av dödsfall.

När övergår fri föräldraförvaltning till kontrollerad?

Den fria föräldraförvaltningen övergår till kontrollerad föräldraförvaltning om ett omyndigt barns tillgångar överstiger åtta prisbasbelopp (378 400 år 2020). Det innebär att föräldrarna/ förmyndarna blir skyldig att redovisa sitt barns ekonomi och att överförmyndaren har ett tillsynsansvar.

Det behövs alltid samtycke från överförmyndaren vid:

- ❖ Köp eller försäljning av en fastighet eller bostadsrätt för barnets räkning.
- ❖ Arvskifte, där barnet är delägare av ett dödsbo.
- ❖ Uttag av pengar från överförmyndarspärret konto
- ❖ Vissa placeringar av barnets pengar.
- ❖ Gåva av barnets egendom som stöd för barnets anhöriga. Som regel får du aldrig ge bort barnets tillgångar.
- ❖ Driva rörelse (se särskilt informationsblad)
- ❖ Skuldsättning, som till exempel att ta lån för barnet.

Kan en omyndig själv disponera över sina tillgångar?

Barn som fyllt 16 år får själv öppna ett konto och sätta in egna medel samt disponera över det via vissa insättnings- och uttagstjänster som är knutna till kontot. En omyndig får även själv hantera de pengar som hen har tjänat ihop genom eget arbete.

Barnet har rätt att själv ta hand om egendom som hen fått via gåva, testamente, förmånstagarförordnande till försäkring eller individuellt pensionssparande, om det uppställts som villkor att den omyndige själv får råda över egendomen.

Vad innebär den kontrollerade förvaltningen och redovisningen av barnets ekonomi?

Den innebär att förmyndarna ska:

- ❖ Lämna in en förteckning över barnets samtliga tillgångar till överförmyndaren inom en månad från den tidpunkt då barnets tillgångar översteg åtta prisbasbelopp
- ❖ Lämna in årsräkning som innebär att redovisa barnets tillgångar, skulder, inkomster och utgifter före den 1 mars varje år.
- ❖ Ansöka om överförmyndarens samtycke vid köp av aktier eller andra mer riskfyllda värdepapper.
- ❖ Lämna in sluträkning som innebär att redovisa barnets tillgångar, skulder, inkomster och utgifter senast en månad efter det att barnet har fyllt 18 år.

Skärpande föreskrifter

Även om förutsättningarna för kontrollerad förvaltning inte är uppfyllda har överförmyndaren möjlighet att bestämma om skärpta regler för föräldrars förvaltning om det finns anledning till detta.

Ospärrade bankkonton

Huvudregeln är att alla barns bankkonton ska vara ospärrade. Detta gäller även vid kontrollerad förvaltning. Detta innebär att föräldrarna/förmyndarna kan ta ut barnets bankmedel utan överförmyndarens samtycke. Det är barnets bästa som är

avgörande för hur tillgångarna ska användas och placeras.

Överförmyndarspär på bankkonton

Undantag gäller för vissa utbetalningar, till exempel arv, försäkring eller brottsskadeersättning. De ska ske till ett överförmyndarspärat bankkonto om beloppet överstiger ett prisbasbelopp (47 300 år 2020).

Överförmyndaren samtycker till uttag

För att göra uttag från ett överförmyndarspärat konto måste förmyndarna ansöka om överförmyndarens samtycke till uttaget. E-tjänst och blankett för detta finns på överförmyndarens hemsida.

När överförmyndaren beslutar om uttagssamtycke tas hänsyn till att uttaget kommer den omyndige tillgodo.

Förälder har en skyldighet att tillgodose barnens grundläggande behov som till exempel bostad, kläder, mat och möbler. Om det inkommer en ansökan om uttag för sådant som normalt faller inom föräldrars försörjningsplikt utreder överförmyndaren föräldern/föräldrarnas ekonomiska ställning (tillgångar, skulder, inkomster). Förmyndaren bör motivera i ansökan varför inköpet/utgiften ska bekostas av barnet och när så behövs redogöra för sin ekonomiska ställning.

Samtycke om uttag som avser konsumtion kan avslås om det är en större andel av den omyndiges totala förmögenhet. Detsamma gäller om det handlar om flera på varandra följande uttagsansökningar.

Särskild överförmyndarkontroll

Om ett barn får tillgångar genom arv eller testamente, gåva eller förmånstagare vid försäkring som är villkorat med särskild överförmyndarkontroll sätts pengarna in på ett överförmyndarspärret bankkonto och reglerna för kontrollerad förvaltning gäller.

Förmyndarna blir redovisningsskyldiga och måste ansöka om samtycke för att använda pengarna.

Särskild förvaltning

Om ett barn får tillgångar genom arv eller testamente, gåva eller förmånstagare vid försäkring som är villkorat med särskild förvaltning ska någon annan person än förmyndaren förvalta tillgångarna.

Överförmyndaren har ingen tillsyn över särskild förvaltning. Särskild förvaltning kan förordnas att gälla även efter 18-årsdagen.

När den omyndige fyller 18 år

Den dagen då barnet fyller 18 år upphör överförmyndarspärren automatiskt och tillsynen från överförmyndaren upphör. Den myndige bestämmer då själv över sina tillgångar.

Har du frågor?

Kontakta oss på tel 060-19 30 90 eller på overformyndarnamnden@sundsvall.se

Våra telefontider hittar du på hemsidan
